

Сковорода Григорій Савич 1722—1794

Біографія

Григорій Савич Сковорода народився 3 грудня 1722 року в селі Чорнухах на Полтавщині в сім'ї малоземельного козака.

У дитинстві малий Гриць дуже любив сидіти під вербою, спостерігати за навколишнім світом і грати на сопілці, подарованій старим кобзарем. У дяка-скрипаля Гриць був на привілейованому становищі, бо хлопець вражав своєю допитливістю, до того ж у нього виявився незвичайної краси голос. Дяк навчив Гриця нотної грамоти і поставив першим співаком у церковному хорі, давав читати книжки, підготував до вступу в академію.

У 1738 році здійснилася давня мрія хлопця — навчатися у Києво-Могилянській академії. Григорій став одним з найретельніших, особливо наполегливих і тямущих студентів.

З 1742 по 1744 рік жив у Петербурзі, був співаком придворної капели, прославився чудовим басом, майстерною грою на скрипці, флейті, бандурі, цимбалах і сопілці та композиторським талантом, створював музику на власні вірші. Навчання продовжив в Київській академії.

У 1750 році у складі російської місії Сковорода виїжджав за кордон і три роки мандрував Угорщиною, Словаччиною, Польщею, відвідав Братиславу, Відень, Будапешт; бував в університетах, слухав лекції знаменитих професорів, працював у бібліотеках, студіював філософські праці й, володіючи багатьма мовами, дискутував із ученими різних країн.

Повернувся в Україну у 1753 році, викладав поетику в Переяславському колегіумі. Був старанним, чесним і неординарним учителем: писав байки, викладав стародавні мови, глибоко цікавився математикою, географією, економікою; навчав тих етичних норм, яких завжди дотримувався сам. Отже, учив, як жив, а жив, як навчав — найкраща риса педагога. Оскільки підручника з етики не було, Сковорода написав його сам. Це був його перший філософський твір, основою якого є думка, що ледарство — найбільша людська вада. Студенти любили вчителя, але той незабаром мусив залишити колегіум, бо працювати стало нестерпно від цькування й доносів: можновладці схотіли позбутися людини, яка привселюдно заявила: «Весь світ спить, пора прокидатися!». Написав для слухачів курс поетики «Роздуми про поезію і поради до майстерності оної».

Протягом 1754 – 1759 років жив у селі Коврай на Переяславщині, працюючи домашнім учителем у поміщика Степана Томари. Написав значну частину віршів збірки «Сад божественних пісень». Працював викладачем (спочатку поетики, а згодом етики) у Харківському колегіумі. Учителюючи в Харкові, латинськими і українськими віршами написав «Байку Езопу» (1760 р.), склав дві вступні лекції-проповіді до курсу етики.

У 1766 році філософ написав трактат «Вхідні двері до християнської доброчинності», наступного року філософські твори «Наркіс. Розмова про те: взнай себе» і «Симфонія, названа книга Асхань про пізнання самого себе».

Протягом 1769 – 1774 років Сковорода написав збірку прозових байок «Байки харківські», «Бесіду, названу двоє, про те, що блаженним бути легко», і «Діалог, чи Розмова про

стародавній світ», а також твори: «Розмова п'яти подорожніх про справжнє щастя в житті» («Розмова дружня про душевний світ»), «Кільце», «Розмова, звана алфавіт, чи буквар світу».

У 1775 – 1776 роках були написані твір «Книжечка, названа Si-Ienus Alcibiadis, сиріч Ікона Алквіадська («Ізраїльський змії») та «Книжечка про читання святого письма, названа Дружина Лотова».

Твори «Суперечка архістратиґа Михайла з сатаною про те: легко бути благим», «Пря Біса з Варсавою» були написані в 1783 – 1784 роках.

У 1785 році Сковорода об'єднав тридцять віршів, написаних у різний час, у збірку «Сад божественних пісень».

У 1787 році він написав «Вдячного Еродія» і «Убогого Жайворонка», а у 1791 році завершив філософський твір «Діалог. Ім'я йому — Потоп зміїний».

І з 1769 року Сковорода вів мандрівне життя, не спокушаючись різноманітними посадами й чинами; щоразу відхиляючи пропозиції і світських, і церковних осіб. «Ні в якому разі! Хіба ви хочете, щоб я збільшив число фарисеїв? — відповів великий просвітитель белгородському єпископові на прохання стати ченцем. Ченці Києво-Печерської лаври, у свою чергу, вмовляли: «Доволі блукати по світу! Час причалити до гавані: нам відомі твої таланти, свята Лавра прийме тебе, як мати своє чадо, ти будеш стовпом церкви і окрасою обителі». На це Григорій Савич саркастично сказав: «Ох, преподобні! Я стовпотворіння умножати собою не хочу, доволі і вас, стовпів неотесаних, у храмі Божому! Світ мене не впіймає». І таки не впіймав! Не вдалося ні царям, ні панам, ні ченцям за почесні й кар'єру купити розум, честь та волю Сковороди. Щастя письменник вбачав не в маєтках і славі, а в житті за совістю; шляхом до щастя вважав самопізнання. Навіть Катерині II Сковорода не побоявся виповісти: «Мені моя сопілка і вівця дорожча царського вінця». Ходив філософ завжди в звичайній свиті. Крім книг, рукописів, сопілки в полотняній торбі та палиці, нічого більше не мав, навіть не прагнув мати власної хати і взагалі постійної домівки.

Сковорода навчав що в природі — краса, гармонія, а в суспільстві — несправедливість, і щоб змінити макросвіт (навколишнє), треба кожному змінити мікросвіт (тобто себе самого). З цією думкою тісно пов'язана його ідея «сродної праці»: пізнавай себе, а пізнавши — удосконалюй. Пізнаючи свої нахили, людина правильніше визначить своє місце в суспільстві й принесе найбільшу користь. А поки що чимало людей займають не свої місця: один ходить за плугом, а він від природи музика, інший працює суддею, а йому б пасти череду. Великий філософ доводив, що людина не може бути щасливою, якщо діє всупереч своїй природі. Веління природи — це веління Бога в людині. Пізнання природи — це пізнання Бога.

У 72 роки поет пішки пройшов триста верств аж до Орловщини, де жив його учень і приятель Михайло Ковалинський, щоб передати йому рукописи своїх творів. А повернувшись, зупинився в селі Іванівці, був веселий, балакучий, згодом вийшов у сад і край дороги став копати яму. «Що це ви робите, Григорію?» — запитали здивовано друзі. «Та копаю собі могилу, бо прийшов мій час». Коли ж гості роз'їхалися, Сковорода помився, переодягнувся в чисту білизну, ліг на лаві й... заснув навіки.

Спадщина композитора, поета, байкаря і філософа Григорія Савича Сковороди є дорогим надбанням української національної і світової культури.

Постійна адреса: http://ukrlit.org/skovoroda_hryhorii_savych